

EINES LEXICOGRÀFIQUES EN LÍNIA: EL *NOU GLOSSARI GENERAL LULLIÀ*

Albert SOLER
Universitat de Barcelona

El *Nou Glossari General Lullia* (a partir d'ara *NGGL*) és una eina en xarxa (consultable a l'adreça <<http://nggl.ub.edu>>) que integra dues obres lexicogràfiques, publicades originalment en paper, sobre l'obra de Ramon Llull.

Primer, el *Glossari General Lullia* (a partir d'ara *GGL*) de Miquel Colom, publicat en cinc volums, i que constitueix, avui per avui, l'aportació més rellevant al coneixement del lèxic català de Ramon Llull, atès que recull —amb prop de 20.000 entrades— el vocabulari d'una gran part de les obres lullianes que hem conservat en català, en concret 54. És, doncs, un diccionari de mots. Hom pot consultar-lo a l'apartat «Glossari» del *NGGL*.

Segon, el *Diccionari de definicions lullianes* d'Anthony Bonner i Maria I. Ripoll (a partir d'ara *DDL*), que recull unes 600 definicions de termes de l'Art lulliana, i també de la filosofia i de la teologia medievals, que el mateix Llull fa a les seves obres, tant catalanes com llatines. És, doncs, un diccionari de conceptes. Hom pot consultar-lo a l'apartat «Definicions» del *NGGL*.

El novembre de 2016, coincidint amb el final de l'Any Llull, el Centre de Documentació Ramon Llull de la Universitat de Barcelona va presentar el *NGGL*, que posava a disposició de la comunitat científica i també del públic en general la versió informatitzada en xarxa del *GGL*. Colom emprengué la redacció del *GGL* el 1977, després de trenta anys de buidatge d'obres lullianes. El 1982, quan començà a publicar-se el *GGL*, només havia tingut en compte edicions anteriors a 1950. El cinquè i darrer volum del *GGL* (1985), però, es clou amb un apèndix d'afegits i esmenes (p. 399-412) que, en gran part, recull addicions corresponents a les lletres A-N de quatre noves edicions buidades a partir del volum III (1984). Cal tenir en compte, encara, dos suplementos (Colom 1990 i 1991) del *GGL* publicats a la revista *Studia Lulliana*, que incorporen el buidatge de noves edicions. Un dels problemes que presenta el *GGL* és, doncs, una dispersió de la informació entre cinc volums, un apèndix i dos suplementos, que obliga el lector a consultar diverses fonts.

D'altra banda, al *GGL*, la informació referent als mots no es presenta organitzada sota un lema, amb indicació de les variants gràfiques documentades, sinó que les variants gràfiques dels mots hi consten com a entrades que, normalment —però no sempre—, re-

meten a l'entrada principal, i viceversa. El mateix autor, a l'epíleg de la seva obra, advertia: «Cal, doncs, que els possibles usadors del glossari posseïxin una certa imaginació per a poder pensar que la grafia enreviscolada d'un mot pot respondre a una altra més correcta del mateix mot, inclòs dins els nostres volums.» (*GGL*, vol. V, p. 413). Un diccionari ordenat per formes i no per lemes és, sens dubte, una anomalia; això no obstant, ofereix un avantatge de cerca quan un usuari no sap reconèixer el lema corresponent a una determinada forma.

El *NGGL* resol aquests problemes mitjançant la digitalització i la informatització de tots els materials del *GGL* perquè integra les diverses fonts on va ser publicat en una única base de dades. I encara perquè, bo i respectant les entrades del *GGL*, agrupa les diferents variants d'un mateix mot sota una forma normalitzada, de manera que l'usuari pot localitzar la veu objecte del seu interès en totes les variants que s'hi relacionen.

El *NGGL*, a més, ha transformat totes les referències dels exemples citats a les entrades del *GGL*, que resultaven difícils de desxifrar amb el sistema en què s'havien fet, en referències a obres concretes de Lluïl d'acord amb el catàleg de la *Base de Dades Ramon Llull* (Llull DB), de manera que sigui immediata la identificació i la localització de l'obra a la qual pertany un determinat passatge citat. La informatització del *GGL* ha permès també esmenar tota mena d'errors mecànics que s'havien escolat en una obra llarga, complexa, duta a terme durant molts anys i amb uns mitjans precaris.

Des de la primavera de 2019, el *NGGL* ha incorporat el *DDL* de Bonner i Ripoll. Però el *DDL* en línia no és tampoc una mera digitalització de la seva versió en paper. En primer lloc, en la seva incorporació al *NGGL*, s'hi ha fet una feina d'actualització de les fonts lul·lianes de les quals provenien les definicions; això vol dir que s'han substituït totes les citacions de definicions que provenien d'edicions antigues (o, fins i tot, de la consulta directa de manuscrits), per les corresponents en les noves edicions de la «Nova Edició de les Obres de Ramon Llull» (a partir d'ara NEORL) o de les «Raimundi Lulli Opera Latina» (ROL). D'altra banda, sempre que ha estat possible (i ho ha estat gairebé en tots els casos) s'han enllaçat les 600 i escaig definicions lul·lianes del *DDL* amb entrades equivalents del *GGL*, de manera que ara, en el *NGGL*, hom pot consultar no només l'ocurrència d'un terme en diverses obres, sinó que, a més, pot accedir còmodament, a l'autodefinició que en fa Ramon. Finalment, el ric aparat informatiu que contenia el *DDL* en forma d'introduccions, annexos i notes, s'ha recollit per diversos mitjans en l'edició digital.

El *NGGL* també ha fet una tasca d'actualització de les fonts dels exemples citats a les entrades del *GGL* en paper. En primer lloc, s'han substituït totes les citacions del *Llibre del gentil* que, en la versió en paper, provenien de l'edició de Jeroni Rosselló (Llull 1901), ben coneguda per les arbitrarietats lingüístiques de tota mena en què incorre, per les corresponents citacions de l'edició de l'obra que va fer Anthony Bonner (Llull 2015). Això ha comportat l'eliminació del *NGGL* d'un centenar d'entrades del *GGL* que eren mots o variants de mots només registrades en l'edició de Rosselló, sospitoses de ser invencions de l'editor. I, per contra, ha comportat també la creació d'un centenar d'entrades noves en el *NGGL* corresponents a mots o a noves formes de mots que no havien estat recollides abans i que provenen de l'edició de Bonner. En segon lloc, s'han substituït també totes les citacions del *Llibre d'intenció* que, en la versió en paper, provenien

de l'edició de Galmés (Llull 1935), que no havia pogut accedir al manuscrit més antic de l'obra, per la de Ripoll (Llull 2013).

El *NGGL* incorpora veus, accepcions i exemples nous provinents d'edicions lullianes recents, especialment de la *NEORL*; aquestes veus, accepcions i exemples es diferencien dels originals del *GGL* perquè apareixen precedits del signe + i es poden localitzar fàcilment posant aquest signe en el camp «En les definicions» de la cerca avançada. Estem parlant, en total, d'un total de 400 fitxes afectades, entre entrades noves i exemples nous que s'han afegit al corpus primitiu. En nota també es fan puntualitzacions i remarques a les veus del *GGL* d'acord amb els coneixements actuals sobre l'obra de Ramon Llull i les vicissituds de la seva transmissió.

Recullo, a continuació, alguns exemples rellevants d'aquestes novetats lexicogràfiques que poden ser d'interès per als especialistes.

Gràcies a la nova edició del *Llibre de contemplació* (Llull 2015-2020), s'ha registrat, per primer cop, el mot «pu» i la seva variant «puu». Els diccionaris, fins ara, només havien registrat com a «puu» un mallorquinisme que designa la puça de mar (*Talitrus saltator*). Tanmateix, Llull, a l'obra, parla de «pu» però no es refereix a la puça de mar sinó al paràsit (*siphonaptera*), així que la forma ara registrada per primer cop és la més antiga; el que succeeix és que l'editor de l'obra, Miquel Ferrà (Llull 1910), havia corregit aquesta forma per «puça» de manera que la forma original havia quedat amagada en els manuscrits de l'obra.

També es deu a la nova edició de la *Doctrina pueril* (Llull 2005) la forma «abba», 'àbac', en comptes de la registrada anteriorment al *GGL*, «alba», que era un error de lectura de l'edició anterior (Llull 1906a). La primera documentació d'«abba» fins ara era de Joan Esteve (1473). El *DECat* (I, 192a, 45-46) interpreta «alba» com a «forma deformada» d'un no documentat «àlbac».

Els termes «alcavot», «alcavota» i «alcavoteria» no s'havien registrat en Llull, i per tant no apareixien en el *GGL*. Ara han aparegut en la nova edició del *Llibre de contemplació* (Llull 2015-2020), en un passatge que el mateix Ramon va variar (va preferir parlar de l'ofici de «correteria» en comptes del «mester d'alcavoteria») en la segona versió de l'obra, que és la que llegíem fins ara (Llull 1910).

«Desesnagar», com a variant de «desenagar», no havia estat documentada, però apareix a la còpia del *Llibre de contemplació* datada el 1280, que és la que hi ha en curs d'edició (Llull 2015-2020). El mateix succeeix amb «aclinament», 'inclinació'; o amb «bediedor», 'que diu o parla bé d'algú o d'alguna cosa', un mot que fins ara, al *GGL*, només s'havia registrat com a «bendeïdor».

Respecte a la forma «cero», el *DECat* (II, 688b, 35-55) afirma: «no és el cas de mostrar-se segurs que sigui una forma molt antiga» i «sembla que podem admetre que això no era la forma del Mestre [Llull] sinó la d'escribes posteriors». Tanmateix, «cero» és la forma que dona el manuscrit més antic del *Llibre del gentil*, sens dubte del primer quart del segle XIV (Llull 2015). El *DCVB*, d'altra banda, registra el mot en un document de 1338.

La veu «despregar», 'acció contrària de pregar', sembla una creació de Ramon, inèdita fins ara, que prové de l'edició dels *Mil proverbis* (Llull 2018). El mateix es pot dir d'«inmundable», 'que no pot ser purificat, netejat', del *Llibre de contemplació*.

Mots de creació i d'ús exclusivament lullians no registrats fins ara serien «amabundus», 'abundós d'amor'; «bonabundus», 'abundós de bondat'; «punctuïtat», 'qualitat de puntal'. Són veus que provenen del *DDL*, amb les entrades del qual han estat enllaçades.

S'han fet primeres documentacions de cultismes com «amicícia», «derivació» o «raciocinació».

La forma «graixa», 'greix', és consignada per primer cop en Muntaner i en documents rossellonesos i mallorquins. Tanmateix, no es troba en Llull, almenys fins al moment. A partir de la nova edició dels *Mil proverbis* (Llull 2018), s'ha registrat la variant «grexa», que ja havia documentat Faraudo (VLCM, s. v. *greixa*) en una sentència dels *Proverbis de Salomó*.

«Remdala», 'rondalla', probablement és la documentació més antiga del mot i cal tenir en compte que prové de la còpia de 1280 del *Llibre de contemplació* (Llull 2015-2020).

Malgrat el que diuen el *DCVB* i el *DECat* (VII, 376a, 32-47), els testimonis més antics del *Llibre de contemplació* (1280 i començament del segle XIV, Llull 2015-2020) donen les variants «reden», «reder», «roder» i «redee» per referir-se a la roda del molí d'aigua. En canvi, la forma «redec» és una interpretació sense fonament de Mateu Obrador, primer editor de l'obra (Llull 1906b), que han recollit tant el *DCVB* com el *DECat*. Totes les formes assenyalades, doncs, són als manuscrits i postular errades reiterades dels copistes, com fa Coromines, sembla poc versemblant.

«Turumell», al *Llibre del gentil* (Llull 2015), és la documentació més antiga registrada d'aquesta variant per «turmell». Cosa semblant succeeix amb les formes «cur», 'cuir'; o «enbarbescat», que aporta dades al que diu el *DECat* (IX, 150a, 55 i seg).

«Convenientment», que prové de l'edició del *Gentil* (Llull 2015), és un mot només registrat modernament al *DCVB*; el *DECat* (IX, 115a, 46-60) recull les formes «covingent» i «covingentment», però no la que assenyalo.

«Solicitat», variant per «solilitat», 'soledat', és un mot no registrat fins ara però que apareix diverses vegades en els dos testimonis més antics del *Llibre de contemplació* (Llull 2015-2020); analitzades aquestes ocurrències damunt dels manuscrits, la forma no sembla que es pugui atribuir a una simple confusió gràfica entre -c- i -t-.

Noves accepcions de mots ja registrats serien: «afermadament», 'afirmativament'; «jutjat», 'exercici de la judicatura'; o «libertat», 'liberalitat, generositat moral'.

El mot fantasma «estanouar», que recollia el *GGL* a partir de l'edició de l'*Art demostrativa* (Llull, 1932), ha resultat ser una mala lectura d'«estanquar» per desgast en el pergami del manuscrit, com ja havia proposat Coromines al *DECat* (VIII, 261a, 56 i seg.).

Per tot el que he exposat, crec que es pot dir que el *NGGL* és una eina ben valuosa que posem al servei de la recerca lexicogràfica.

BIBLIOGRAFIA

- COLOM MATEU, Miquel (1990): «Primer petit suplement al “Glossari General Lulljà”», *Estudios Lulianos*, 30, p. 161-171.
- COLOM MATEU, Miquel (1991): «Primer petit suplement al “Glossari General Lulljà”», *Studia Lulliana*, 31, p. 125-147.
- DCVB = ALCOVER, Antoni M. / MOLL, Francesc de Borja (1978² [1930-1962]): *Diccionari català-valencià-balear*. Palma: Moll.
- DDL = BONNER, Anthony / RIPOLL, Maria Isabel (2002): *Diccionari de definicions lullianes / Dictionary of Lullian Definitions*. Palma / Barcelona: Universitat de les Illes Balears / Universitat de Barcelona.
- DECat = COROMINES, Joan (1980-2001): *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Barcelona: Curial / La Caixa.
- GGL = COLOM MATEU, Miquel (1982-1985): *Glossari general lulljà*. Palma: Moll.
- Llull DB = BONNER, Anthony (dir.): *Base de dades Ramon Llull*. Barcelona: Centre de Documentació Ramon Llull, Universitat de Barcelona <<http://www.ub.edu/llulldb>>.
- LLULL, Ramon (1901): *Libre del gentil e dels tres savis dins Obres de Ramón Lull*, vol. I, ed. Jerónimo Rosselló, Palma.
- LLULL, Ramon (1906a): *Doctrina pueril, Libre del Orde de Cavalleria, Libre de Clerencia, Art de Confessió*, ed. M. Obrador, Obres de Ramon Llull I, Palma.
- LLULL, Ramon (1906b): *Libre de contemplació en Déu*, vol. I, ed. Mateu Obrador, Obres de Ramon Llull II, Palma.
- LLULL, Ramon (1910): *Libre de contemplació en Déu*, vol. III, ed. Miquel Ferrà, Obres de Ramon Llull IV, Palma.
- LLULL, Ramon (1932): *Art demostrativa. Regles introductòries. Taula general*, ed. Salvador Galmés, Obres de Ramon Llull XVI, Palma.
- LLULL, Ramon (1935): *Libre d'intenció. Arbre de filosofia d'amor. Oracions e contemplacions del enteniment. Flors d'amors e flors d'entelligència. Oracions de Ramon*, ed. Salvador Galmés, Obres de Ramon Llull XVIII, Palma.
- LLULL, Ramon (2005): *Doctrina pueril*, ed. Joan Santanach i Suñol, NEORL VII. Palma: Patronat Ramon Llull.
- LLULL, Ramon (2013): *Llibre d'intenció*, ed. Maria I. Ripoll Perelló, NEORL XII. Palma: Patronat Ramon Llull.
- LLULL, Ramon (2015³ [1993]): *Llibre del gentil e dels tres savis*, ed. Anthony Bonner, NEORL II. Palma: Patronat Ramon Llull.
- LLULL, Ramon (2015-2020): *Llibre de contemplació en Déu. Volum I: llibres I-II. Volum II: llibre III (1)*, ed. Antoni I. Alomar, Montserrat Lluch, Aina Sitjes i Albert Soler, NEORL XIV, XVII. Palma: Patronat Ramon Llull.
- LLULL, Ramon (2018): *Mil proverbis. Proverbis d'ensenyament*, ed. Francesc Tous Prieto, NEORL XV. Palma: Patronat Ramon Llull.
- NEORL = Nova Edició de les Obres de Ramon Llull, 17 vols. Palma: Patronat Ramon Llull, 1990.

NGGL = SOLER, Albert (dir.): *Nou glossari general lullità*. Barcelona: Centre de Documentació Ramon Llull, Universitat de Barcelona <<http://nggl.ub.edu>>.

ROL = Raimundi Lulli Opera Latina, vols. I-V, Palma: Maioricensis Schola Lullistica, 1959-1967; vols. VI i segs., Turnhout: Brepols, 1975.

VCLM = Faraudo de Saint-Germain, Lluís: *Vocabulari de la llengua catalana medieval*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans <<http://www.iec.cat/faraudo/results.asp>>. [Consulta: 5 de gener de 2021.]